

Policy Index, OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264246249-en>

8. *Innovation Performance Review of Ukraine* (2013). UNECE (The United Nations Economic Commission for Europe), New York and Geneva. Retrieved from <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/icp7.pdf>

Лігоненко Л. О., д.е.н.,
професор кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
larisa.ligonenko@gmail.com

L. Ligonenko, prof.,
Professor of Management Department,
SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»
larisa.ligonenko@gmail.com

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. Оцінено існуючий стан інноваційно-технологічного розвитку підприємств в Україні. Визначені основні проблеми та ймовірні причини їх виникнення. Обґрунтовано актуальність розробки теоретичних засад та інструментарію управління інноваційно-технологічним розвитком. Оцінено поточний стан розробки даної проблематики в працях закордонних і вітчизняних дослідників. Визначено пріоритетні напрями наукового пошуку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційно-технологічний розвиток, управління інноваційно-технологічним розвитком, технологічний менеджмент, концепція відкритих інновацій, технологічні потоки.

THE URGENCY MANAGEMENT OF INNOVATION AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

ABSTRACT. It is reviewed the current state of innovation and technological development of enterprises in Ukraine. There are determined the main problems and the possible reasons for their emergence. There are given reasons for the necessity to work out theoretical principles and tools for management of innovative and technological development. It is made the above problem overview in current works of foreign and local researchers. There are determined priority directions of the scientific research.

KEY WORDS: innovative and technological development, management of innovation and technological development, technological management, the concept of open innovations, technological flows.

Вступ. Кардинальні зміни рівня конкурентоспроможності економіки України та продукції українських товаровиробників, у яких сьогодні зацікавлено українське суспільство, потребують переходу від сировинної моделі розвитку до інноваційно-технологічної. Її ознаками є відродження індустріального сектору економіки, зокрема машинобудування; зростанню рівня інноваційності та технологічності продукції підприємств, перш за все, промислових; активне виникнення та успішний розвиток високо-технологічних підприємств та бізнесів.

Постановка задачі (мета). Метою даного дослідження є визначення пріоритетних завдань щодо наукового обґрунтування теоретичних засад і методичного інструментарію управління інноваційно-технологічним розвитком підприємств.

Результати. Відповідно до концепції «відкритих інновацій» Г. Чесбро [1], активізація інноваційної діяльності та технологічного розвитку підприємств має передбачати, з одного боку, цілеспрямоване залучення зовнішніх ідей та технологій; активну співпрацю усіх стейкхолдерів підприємства по формуванню нових ідей, спрямованих на систематичне удосконалення продукту (товарів, робіт, послуг), зростання його цінності за рахунок впровадження нової технології та (або) розв'язання технологічних проблем; з іншого — комерціалізацією інтелектуальної власності — власних ідей та технологій, особливо тих, що не використовуються на підприємствах, для розвитку нових паралельних та (або) доповнюючих бізнесів, отримання додаткових грошових коштів. Тобто, запорукою успішного інноваційно-технологічного розвитку визнана гармонізації вхідного та вихідного технологічних потоків за умов політики прозорості (відкритості) по відношенню до усіх інститутів зовнішнього середовища та зацікавлених осіб. Комплексне висвітлення змісту моделі відкритих інновацій представлено в дослідженні Pigott, R., Barker, R., Kaan, T., Roberts, M. [2, 2014]); здатність компаній адаптувати зовнішні інновації та технології розглядається в праці Bogers, M. & Lhuillery, S. [3, 2011].

Проблематика технологічної спрямованості розвитку підприємств поки що не знайшла належного відображення в дослідженнях українських фахівців, які в своїх працях або викладають базові постулати концепції «відкритих інновацій», наприклад [4], або розглядають цю проблему як макроекономічну, досліджуючи питання формування технологічного ядра, формування та реалізації економіко-технологічного потенціалу на регіональному та державному рівнях [5—6].

У науковій літературі наявні спроби визначення сутності поняття «технологічний менеджмент» або «управління технологічним розвитком, проте єдності думок поки не досягнуто та загальноприйнятого трактування не сформовано. Так, технологічний менеджмент трактується дослідниками як управління з метою найбільш ефективного поєднання дослідження, розробок, планування, проектування, виробництва та комунікацій для отримання прибутку в довгостроковій перспективі [7, с. 4]; стратегічне управління технологічним розвитком [8, с. 3] або взагалі не тлумачиться, незважаючи на заявлену назву видання [9]. Тобто зміст цього функціонального виду менеджменту, його цілі, задачі, функції та складові в вітчизняній літературі змістовно не розкриті. Все це обумовлює доцільність проведення подальших досліджень за обраною проблематикою.

Проведений нами аналіз сучасного стану технологічного розвитку підприємств України на базі наявної інформації (дані державної статистики інновацій і технологій [10—11]) показав, по-перше, фрагментарність інформаційної бази для проведення таких досліджень та потребу в удосконаленні методології статистичних спостережень за цими процесами; по-друге, в цілому незадовільний стан досліджених підприємств, наявність негативних тенденцій цілого ряду оціночних показників.

Незважаючи на зареєстроване органами статистики певне покращення окремих кількісних показників інноваційно-технологічної активності в промисловості (зростання кількості нових видів інноваційної продукції, кількості впроваджених нових технологій), частка інноваційно активних підприємств промисловості залишається ще дуже низькою (12,1 % обстежених підприємств) та скорочується. Найважливіший кінцевий показник результативності інноваційних процесів — питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промисловості, починаючи з 2000 року систематично скорочується і в 2014 році становив лише 2,5 %. Відмічається зниження коефіцієнту ефективності витрат на інноваційну діяльність (співвідношення обсягу реалізованої інноваційної продукції до інноваційних витрат та коефіцієнту фінансування інноваційної діяльності (співвідношення підприємств, що займалися інноваційною діяльністю та фінансували її здійснення). Наявність негативних тенденцій засвідчує і структура інновацій, які впроваджені: скорочення частки продуктових і процесні інновації на користь маркетингових. Тобто, враховуючи тяжкий фінансово-майновий стан, підприємства обирають некапіталоємкі напрями

та форми інноваційної діяльності, які не призводить до їх технологічного розвитку.

Рівень технологічної активності, який характеризує частку підприємств, які впроваджували нові інноваційні процеси в загальній кількості інноваційно-активних підприємств, становить лише 38,16 %, тобто тільки кожне третє підприємство займається удосконаленням технології виробництва своєї продукції.

Незважаючи на певне зростання кількості підприємств, що придбали нові технології, їх абсолютна кількість є явно недостатньою (154 підприємства в цілому по Україні). Крім того в розрахунку на одне підприємство має місце згортання діяльності до придбання технологій майже на 16,59 %, з 651 до 543 од. Кількість технологій, що була передана іншим підприємствам збільшилася до 28 одиниць, однак значення цього показника просто мізерне. Коефіцієнт співвідношення придбаних і переданих технологій хоча і дещо скоротився продовжує залишатися надзвичайно високим — 19,39, що є свідченням низької результативності реалізації інноваційно-технологічного потенціалу підприємств, превалюванням вхідного технологічного потоку над вихідним.

Процеси придбання технологій за межами України не є активними. Практично незмінним (21,5 %) залишається рівень технологічної імпортозалежності, у зв'язку з наявністю фінансових, мовних та ментальних бар'єрів.

Більше половини (54,7 %) технологій придбано з використання матеріалізованої форми (разом з придбанням обладнання), і ця частка зростає. Натомість зменшується кількість підприємств, які використовують наукову (шляхом фінансування науково-дослідних розробок — 22,10 %) та технологічну форму придбання (за угодами придбання технологій і ноу-хау — 4,24 %). Найменш поширеною продовжує залишатися кадрова форма придбання технологій (шляхом залучення відповідних фахівців — 0,92 %).

Існуючий стан, на наш погляд, є наслідком 3-х взаємопов'язаних причин: 1) недостатність фінансових ресурсів для створення власних підрозділів, які будуть цілеспрямовано займатися розробкою та впровадженням нових технологій або відсутність економічної доцільності їх створення у зв'язку з малими розмірами підприємства та наявністю у зовнішньому оточенні чисельних науково-дослідних розробок (патентів, ліцензій), які доцільні до впровадження та забезпечать прискорення отримання позитивних науково-практичних результатів; 2) наявність знач-

ного інноваційного потенціалу підприємства (кадрова складова), який не використовується, внаслідок браку ресурсів та (або) невідповідності спеціалізації чи стратегічній орієнтації підприємств; 3) відмова від проведення та (або) низька якість технологічного аудиту та моніторингу, відсутність планування інноваційно-технологічного розвитку та неналежне організаційно-економічне обґрунтування інноваційних проектів.

Враховуючи викладене, пріоритетними напрямками зусиль, на наш погляд, мають стати :

- поглиблене дослідження стану та ідентифікація проблем інноваційно-технологічної діяльності українських підприємств щодо розробки та використання передових (нових) технологій;

- розробка методичних засад оцінювання наявного потенціалу інноваційно-технологічного розвитку (з акцентом на технологічну складову та впровадження принципів відкритості);

- обґрунтування сутнісних і цільових характеристик інноваційно-технологічного розвитку підприємств;

- формування теоретичних засад управління інноваційно-технологічним розвитком підприємства на основі концепції відкритих інновацій, системного та процесного підходів, зокрема обґрунтування її базових вихідних положень (об'єкт, суб'єкт, цілі, задачі, функції, принципи; механізми та інструменти реалізації, системи оцінювання тощо);

- розробка окремих складових запропонованої системи управління з підготовкою відповідних практично-орієнтованих рекомендацій стосовно окремих функцій (аналіз, планування, мотивування (стимулювання), контроль (моніторинг) інноваційно-технологічного розвитку підприємства та підсистем (управління формуванням вхідного потоку технологічних знань та ідей; управління трансформацією знань і розробкою нових технологій на підприємстві; управління формуванням вихідного потоку знань і технологій; розвиток нових технологічно-орієнтованих бізнесів і стартап-проектів) тощо.

Висновки. Враховуючи виявлених у процесі дослідження незадовільний стан інноваційно-технологічного розвитку підприємств промисловості України та надзвичайно високу важливість забезпечення цього виду розвитку, актуальним науковим завданням визнано обґрунтування теоретико-методичних засад та інструментарію управління інноваційно-технологічним розвитком підприємств в Україні на засадах концепції «відкритих інновацій». Розв'язання цього завдання буде сприяти забезпеченню стрімкого зростання рівня конкурентоздатності продукції під-

приємств України на внутрішньому та зовнішніх ринках, ефективному входженню в систему обміну знань і технологічних ідей, мережеві інтеграційні структури з метою збалансування вхідного та вихідного потоків знань і технологій, отримання додаткового доходу від комерціалізації знань та об'єктів інтелектуальної власності.

Література

1. Chesbrough H. W. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. — Cambridge, MA: Harvard Business School Publishing, 2003.
2. Pigott, R., Barker, R., Kaan, T., Roberts, M. Shaping the future of open innovation: a practical guide for life science organisations, 2014. — 55 p.
3. Bogers, M. & Lhuillery, S. A functional perspective on learning and innovation: investigating the organization of absorptive capacity // *Industry And Innovation*, 2011, — 18(6).т— P. 581—610.
4. Черваньов Д. М. Система інноваційного менеджменту: теорія і практика : підручник / Дмитро Черваньов ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2012. — 1391 с.
5. Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів: монографія / за ред. д-ра екон. наук проф. Л.І. Федулової ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». — К., 2013. — 724 с.
6. Технологічна модернізація в європейській економіці: монографія / О. С. Бурміч, О. Д. Лук'яненко, Є.Г. Панченко, В.І. Чужиков ; за наук. ред. В.І. Чужикова. — К.: КНЕУ, 2013. — 266 с.
7. Kropsu-Vehkaperä H., Naapasalo H., Rusanen J-P. Analysis of Technology Management Functions in Finnish High Tech Companies / H. Kropsu-Vehkaperä, H. Naapasalo, J-P. Rusanen // *The Open Management Journal* — 2009. — № 2. — P. 1—10.
8. Гончарова Н.Е. Технологический менеджмент: Конспект лекций. — М.: Приор-издат, 2005. — 176 с.
9. Лобачева Г. К., Беляева Ю. Л., Фоменко А. П. Технологический менеджмент: Учебно-методическое пособие. — Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2004. — 116 с.
10. Статистичний збірник Державної служби статистики України «Наукова та іноваційна діяльність в Україні». — К., 2015. — С. 314. Електронний ресурс. Доступно з < <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Доповідь Державної служби статистики України «Створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2014 році». Електронний ресурс. Доступно з < <http://www.ukrstat.gov.ua/> >